

ابن عربی
تحلیل‌های عقلی در فصوص الحکم

فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنُسِ ﴿١٥﴾ الْجَوَارِ الْكُنَسِ ﴿١٦﴾
وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾
﴿نکویر﴾

- سرشناسه : سیدفاطمی، سیده زهره، ۱۳۴۵-
عنوان قراردادی : قصص الحکم فارسی، شرح
عنوان و نام پدیدآور : ابن عربی: تحلیل‌های عقلی در قصص الحکم /
سیده زهره سیدفاطمی.
مشخصات نشر : قم: خانه اندیشه زحل، ۱۴۰۳
مشخصات ظاهری : ۱۵۲ ص.؛ ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۵۲۲۳-۲۹-۵
وضعیت فهرست نویسی : فیفا
یادداشت : کتاب حاضر نگاهی نو بر «قصص الحکم» تألیف ابن عربی است.
یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۳۸ - ۱۳۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.
عنوان دیگر : تحلیل‌های عقلی در قصص الحکم.
موضوع : ابن عربی، محمد بن علی، ۵۶۰ - ۶۳۸ هجری قمری. قصص الحکم — نقد و تفسیر
Ibn al - Arabi, 1165 - 1240 . Fous al- hekam -- Criticism and interpretation
موضوع : عرفان — متون قدیمی تا قرن ۱۴
Mysticism -- Early works to 20th century
موضوع : تصوف — متون قدیمی تا قرن ۱۴
Sufism -- Early works to 20th century
شناسه افزوده : ابن عربی، محمد بن علی، ۵۶۰ - ۶۳۸ هجری قمری. قصص الحکم . شرح
رده بندی کنگره : ۶۰۳۲۵: ۲۸۳ / الف BP
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۸۳
شماره کتابشناسی ملی : ۹۵۷۱۰۶۴

ابن عربی

تحلیل‌های عقلی در فصوص الحکم

سیده مریم موسوی زاده

سیده زهره سیدفاطمی

انتشارات زحل

۱۴۰۳

انتشارات زحل

قم، پردیسان، روبهروی مسجد امام صادق (ع)، کتابسرای ادیان.

تلفن: ۰۲۵-۳۲۸۰۲۶۱۰، ۰۲۵-۳۲۸۰۲۱۷۱، ۰۲۵-۳۲۸۰۲۶۲۷

فکس: ۰۲۵-۳۲۸۰۲۶۲۷

فروشگاه اینترنتی:

www.zohalpub.com @zohalpublications

ابن عربی: تحلیل‌های عقلی در فصوص الحکم

• تألیف: سیده مریم موسوی‌زاده، سیده زهره سیدفاطمی

• ناشر: خانه اندیشه زحل

• چاپ: حوسسه بوستان کتاب

• طراح: مهدی محمدی شجاعی، شهرام بردبار

• صفحه‌آرا: نیره نجفی

• نوبت چاپ: اول، بهار ۱۴۰۳

• تیراژ: ۵۰۰ نسخه

• قیمت: وب‌سایت رسمی انتشارات زحل

• شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۲۲۳-۲۹-۵

اکتبه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است.

تکثیر، انتشار و بازتولید این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه (از قبیل چاپ، فتو گزی،
الکترونیک، صوت و تصویر) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع و پیگرد قانونی دارد.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۱
------------	----

فصل اول: کلیات

گفتار اول: مقدمات.....	۱۵
الف. شرح حال ابن عربی.....	۱۵
ب. آثار ابن عربی.....	۱۸
گفتار دوم: معرفی اجمالی فصوص الحکم.....	۱۹
روش ابن عربی در فصوص الحکم.....	۲۴
گفتار سوم: نسبت عرفان و فلسفه.....	۲۶

فصل دوم: اصطلاح‌های فلسفی فصوص الحکم

درآمد.....	۳۳
گفتار اول: وجود.....	۳۳
معنای وجود.....	۳۴
اقسام وجود.....	۳۵
مراتب وجود.....	۳۷
مصادیق وجود.....	۳۸
گفتار دوم: عدم.....	۴۰
معنای عدم.....	۴۱
اقسام عدم.....	۴۱
زمان و مکان در عدم و وجود.....	۴۵
گفتار سوم: جوهر و عرض.....	۴۷
معنای جوهر و عرض.....	۴۷

- چاپ اول، تهران: نشر توس، ۱۳۶۷ هـ ش.
- (۳۶) -----، تفسیر المحيط الأعظم و البحر الخضم في تأويل كتاب الله العزيز المحکم، محقق: محسن موسوی تبریزی، ج ۱، قم: نور علی نور، ۱۳۸۵ هـ ش.
- (۳۷) -----، جامع الأسرار و منبع الأنوار، مقدمه و تصحیح: هانری کوربن، چاپ اول، بیروت: مؤسسة التاريخ العربي، ۱۴۲۶ هـ ق.
- (۳۸) بالی زاده حنفی، مصطفی، شرح فصوص الحکم لابن عربی، حاشیه: نصیف فادی اسعد المحسن، چاپ اول، بیروت: دار الکتب العلمی، ۱۴۲۲ هـ ق.
- (۳۹) جامی، عبدالرحمن بن احمد، نقد النصوص في شرح نقش الفصوص، مقدمه: سید جلال الدین آشتیانی، تصحیح: ویلیام ویلیام چیتیک، چاپ دوم، تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۷۰ هـ ش.
- (۴۰) جرجانی، سید شریف علی، التعریفات، چاپ چهارم، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۷۰ هـ ش.
- (۴۱) جنیدی، مویدالدین بن محمود، شرح فصوص الحکم، تصحیح: جلال الدین آشتیانی، چاپ اول، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۱ هـ ش.
- (۴۲) جیلی، عبد الکریم، الإنسان الكامل، تحقیق: ابوعبدالرحمن صلاح بن محمد بن عویضة، چاپ اول، بیروت: دار الکتب العلمیة، ۱۴۱۸ هـ ق.
- (۴۳) راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، چاپ اول، بیروت: دارالقلم، ۱۴۱۲ هـ ق.
- (۴۴) سهروردی، یحیی بن حبش، المشارع و المطارحات، تصحیح: مقصود محمودی، چاپ اول، تهران: حق یاوران، ۱۳۸۵ هـ ش.
- (۴۵) صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، الحکمة المتعالیة فی الأمثار العقلیة الأربعة، حاشیه: علامه طباطبائی، چاپ سوم، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۹۸۱ م.
- (۴۶) صدرالدین قونوی، محمد بن اسحاق، الفکوک فی أسرار مستندات حکم الفصوص للشیخ الأكبر محیی الدین ابن عربی، چاپ اول، بیروت: کتاب-ناشرون، ۱۴۳۴ هـ ق.
- (۴۷) طباطبائی، محمدحسین، بداية الحکمة، چاپ اول، قم: مؤسسة النشر الإسلامی، ۱۴۱۴ هـ ق.

- (۴۸) طباطبائی، محمدحسین، نهایه الحکمه، چاپ اول، قم: مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۴۰ هـ.ق.
- (۴۹) غراب، محمود، رحمة من الرحمن في تفسير وإشارات القرآن، چاپ اول، بی‌جا، بی‌تا، ۱۴۱۰ هـ.ق.
- (۵۰) -----، شرح فصوص الحکم من کلام الشیخ الاکبر، چاپ دوم: دمشق، بی‌تا، ۱۴۱۶ هـ.ق.
- (۵۱) -----، الخیال عالم البرزخ والمثال من الکلام الشیخ الاکبر محیی‌الدین ابن عربی، چاپ دوم، دمشق: زید بن ثابت، ۱۴۰۴ ق.
- (۵۲) فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، چاپ دوم، قم: دارالهجره، ۱۴۰۹ هـ.ق.
- (۵۳) فناری، شمس‌الدین، مصباح الأئس بین المعقول والمشهود، چاپ اول، بیروت: دار الکتب العلمیه، ۲۰۱۰ م.
- (۵۴) قیصری، داوود، شرح فصوص الحکم، تحقیق: سید جلال‌الدین آشتیانی، چاپ اول، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۵ هـ.ش.
- (۵۵) -----، شرح فصوص الحکم، تحقیق: حسن زاده آملی، ج ۱، چاپ اول، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۲ هـ.ش.
- (۵۶) کاشانی، عبد‌الرزاق، شرح علی فصوص الحکم، چاپ چهارم، تهران: بیدار، ۱۳۷۰ هـ.ش.
- (۵۷) -----، اصطلاحات الصوفیه، تصحیح: علی‌اکبر غفاری، چاپ چهارم، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ هـ.ق.

مقاله‌ها

- (۵۸) ابراهیمی دینانی، غلامحسین، «وجود رابط»، خردنامه صدرا، شماره ۲۴، ۱۳۸۰ هـ.ش.
- (۵۹) ادیانی، سید یونس «حرکت شناسی» پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، شماره ۳، ۱۳۷۴ هـ.ش.
- (۶۰) ارزیده، محمدصادق، «بررسی آراء اندیشمندان پیرامون حدوث و قدم نفس انسانی»، فلسفه اسلامی، شماره ۱، ۳۹۷ هـ.ش.

- ۶۱) انواری، سعید «تفاوت هیأت در حکمت اشراق با عرض در حکمت مشاء» شناخت، شماره ۱، ۱۳۹۵ ه. ش.
- ۶۲) بابانی، علی «حق تعالی تنها جوهر هستی میر تحول جوهر و عرض بر مبنای سه مرتبه‌ی سیر فلسفی ملاصدرا» اندیشه دینی دانشگاه شیراز، شماره ۲، ۱۳۹۹ ه. ش.
- ۶۳) جوادی آملی، عبدالله «مرزهای میان عرفان نظری و فلسفه» اسراء، شماره ۴، ۱۳۹۰ ه. ش.
- ۶۴) حسن پور، علیرضا و امامی، زهرا، «بدن و رابطه آن با ادراک از منظر ملاصدرا»، پژوهش‌های معرفت‌شناختی، شماره ۱۳، ۱۳۹۶ ه. ش.
- ۶۵) حسینی، سیداحمد و کیاشمشکی، ابوالفضل «حرکت در عرفان و نقش آن در ظهور تعینات نظام هستی» حکمت اسلامی، شماره ۱، ۱۳۹۸ ه. ش.
- ۶۶) حیدری، فاطمه «از تقریر اشاعره تا مولوی درباره جوهر و عرض و خلق مدام» عرفان اسلامی، شماره ۶۸، ۱۴۰۰ ه. ش.
- ۶۷) خادمی، عین الله «جستاری درباره چیستی عرض از دیدگاه متکلمان و حکیمان مسلمان» خردنامه صدرا، شماره ۴۸، ۱۳۸۶ ه. ش.
- ۶۸) رجایی، محبوبه، حسینی شاهرودی، سید مرتضی، جوارشکیان، عباس «بازخوانی جوهر و عرض از منظر ملاصدرا در تفسیر آیات اسماء و صفات» حکمت معاصر، شماره ۱، ۱۳۹۹ ه. ش.
- ۶۹) رحیمیان، سعید «مساله تشبیه و تنزیه» کیهان اندیشه، شماره ۵۹، ۱۳۷۴ ه. ش.
- ۷۰) ساری عارفی، معصومه سادات، جوارشکیان، عباس «بررسی جوهر و عرض از دیدگاه ملاصدرا و عرفان نظری» آیین حکمت، شماره ۴۳، ۱۳۹۹ ه. ش.
- ۷۱) سبجانی فخر، قاسم «ادراک حسی از منظر ابن سینا، سهروردی و ملاصدرا» پژوهش‌های فلسفی کلامی دانشگاه قم، شماره ۵۰، ۱۳۹۰ ه. ش.
- ۷۲) شانظری، جعفر، زارع، هوشنگ «معیار در جوهر و عرض بودن مقوله‌ها» آموزه‌های فلسفه اسلامی، شماره ۱۰، ۱۳۹۱ ه. ش.
- ۷۳) شجاری، مرتضی «علم و معرفت از دیدگاه ابن عربی» پژوهش‌نامه عرفان شماره ۳، ۱۳۸۹ ه. ش.

- ۷۴) شیخ شعاعی، عباس «مطالعه تطبیقی فلسفه ارسطو و حکمت متعالیه در باب حرکت» خردنامه صدرا، شماره ۳۷، ۱۳۸۳ ه. ش.
- ۷۵) عارف، رضا و دهباشی، مهدی «روش شناسی ابن عربی در فهم و بیان آرا» مطالعات عرفانی، شماره ۲۱، ۱۳۹۴ ه. ش.
- ۷۶) عالمی، عبداللطیف «حرکت حبی شبهات، چالش‌ها و پاسخ آنها» انوار معرفت، شماره ۵، ۱۳۹۲ ه. ش.
- ۷۷) عبودیت، عبدالرسول «رابطه جوهر و عرض» معرفت فلسفی، شماره ۱، ۱۳۹۲ ه. ش.
- ۷۸) عظیمی، سمیه، افشارکرمائی، عزیزاله «بررسی تطبیقی از دیدگاه صدرالمتهلین و هایدگر» معرفت فلسفی، شماره ۴، ۱۳۹۸ ه. ش.
- ۷۹) علی‌زادگر، سیروس «ادراک از منظر ابن عربی، تجلی حق در صور اشیاء» اطلاعات حکمت و معرفت، شماره ۲، ۱۳۹۷ ه. ش.
- ۸۰) غرویان، محسن «وجود محمولی» معرفت، شماره ۶۱، سال ۱۳۸۱ ه. ش.
- ۸۱) فنائی اشکوری، محمد «تحلیل و نقد کتاب عرفان و فلسفه اثر والتر استیس» فلسفه دین، شماره ۴، ۱۳۹۲ ه. ش.
- ۸۲) قاسم قاضی، عزت الملوک، اکوان، محمد «تبیین تطبیقی نگرش ابن سینا، سهروردی و ابن عربی درباره علم و ادراک» عرفان اسلامی، شماره ۶۸، ۱۴۰۰ ه. ش.
- ۸۳) قبادی، فرنگ، هوشنگی، حسین، عبدی ساوچیان، نوشین «چگونگی حصول مفهوم عدد از دیدگاه فیلسوفان نوصدرایی» حکمت صدرایی، شماره ۵۴، ۱۴۰۰ ه. ش.
- ۸۴) قدردان قراملکی، محمدحسن «تأملی در نظریه آفرینش از عدم» قبسات، شماره ۷۱، ۱۳۹۳ ه. ش.
- ۸۵) کامران، محمدصادق «تشبیه و تنزیه از دیدگاه محیی‌الدین» مفید، شماره ۳، ۱۳۷۴ ه. ش.
- ۸۶) کبیری، سیدتقی «بررسی دیدگاه ابن عربی در تنزیه و تشبیه» صحیفه مبین، شماره ۵۰، ۱۳۹۰ ه. ش.

- (۸۷) گرجیان، محمد مهدی «ارزش عقل از دیدگاه ابن عربی و علامه طباطبائی» پژوهش‌نامه عرفان، ش ۷، ۱۳۹۱ ه. ش.
- (۸۸) گودرزی، پریسا، جبرائیل‌زاده، زهرا «معرفی و نقد کتاب فصوص‌الحکم و مکتب ابن عربی» پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، شماره ۱۱، ۱۴۰۰ ه. ش.
- (۸۹) مرتضایی، بهزاد «قلمرو عقل و قلب در شناخت حق از دیدگاه ابن عربی» معارف عقلی، شماره ۲، ۱۳۹۸ ه. ش.
- (۹۰) مصلح، علی اصغر و گودرزی، مرتضی «مفهوم نیستی در اندیشه هایدگر و فلسفه چین» پژوهش‌های فلسفی دانشگاه تبریز، شماره ۱۳، ۱۳۹۲ ه. ش.
- (۹۱) ملکیان، مصطفی «در حسن کار موحّد و نقد ابن عربی» کتاب ماه فلسفه، شماره ۷، ۱۳۸۷ ه. ش.
- (۹۲) موسوی نیا، میزهای، «فرق فلسفه و عرفان» خردنامه صدرا، شماره ۳۷، ۱۳۸۳ ه. ش.
- (۹۳) میرباقری فرد، سید علی اصغر و همپایان، محبوبه «بررسی نحوه تبویب فصوص‌الحکم ابن عربی» مطالعات عرفانی، شماره ۱۵، ۱۳۹۱ ه. ش.
- (۹۴) نبیان، پروین «محدوده‌ی معرفت انسان نسبت به حق تعالی» حکمت و فلسفه، شماره ۳، ۱۳۸۹ ه. ش.
- (۹۵) نجفی، فریده «مطالعات و بررسی معرفت‌شناسی دینی و آسیب شناسی آن» پژوهش‌های علوم انسانی، شماره ۲۷، ۱۳۹۲ ه. ش.
- (۹۶) نصر، سیدحسین «عرفان نظری تصوف علمی و اهمیت آنها در دوران کنونی» ترجمه: انشالله رحمتی، اطلاعات حکمت و معرفت، شماره ۱، ۱۳۸۴ ه. ش.
- (۹۷) وکیلی، هادی «الهیات فازی، روایت دیدگاه عرفانی امام خمینی، در مساله تنزیه و تشبیه» پژوهش‌نامه متین، شماره ۲۲، ۱۳۸۳ ه. ش.
- (۹۸) -----، «معرفی و شرح نقدهای عرفانی امام خمینی بر فصوص»، پژوهش‌نامه متین، شماره ۱۱ و ۱۲، سال ۱۳۸۰ ه. ش.
- (۹۹) وهاب‌پور، حسین، آقا‌زاده، سید ابراهیم، کوهی گیگلو، نوکل، «رویکرد انتقادی بر نظریه خلق از عدم حکمت متعالیه»، پژوهش‌های فلسفی دانشگاه تبریز، شماره ۴۰، ۱۴۰۱ ه. ش.